

Neurotické poruchy

Psychiatrická klinika LF MU

Osnova

- 1. Úzkost
- 2. Klasifikace podle MKN-10
- 3. Terapie

Úzkost

Co je to úzkost?

- nepříjemný emoční stav, jehož příčinu není možné definovat
- složitá kombinace emocí zahrnující strach, zlé předtuchy a obavy
- nepříjemný prožitek napětí, tísně a vnitřního nepokoje
- reakce na očekávané nebezpečí přicházející z vnitřní či vnější reality

- strach, stres
- různá intenzita a délka
- spontánní, situační (fobie), anticipační

Zdravá úzkost

Jakou má evoluční funkci?

Příprava organismu v nebezpečných situacích + vyhýbání se jim.

FIGHT OR FLIGHT

Úzkost jako nemoc

úzkost v nepřiměřených situacích či nepřiměřené
intenzity a četnosti

Neurózy, úvod

- Tradičně se řadily do tzv. „malé psychiatrie“, na rozdíl od „velkých“ psychóz.
- Neurózy, psychózy, psychopatie
- Vznik:
  - psychogenní faktory - vlivy prostředí, výchova, vývojové faktory, vztahy v dětství, vztahy
  - méně genetika
  - přesné a jednoduché vysvětlení vzniku není

Historie

- Poprvé se termín „neuróza“ objevil ke konci 18.století. O sto let později se neurózami podrobně zabýval rakouský neurolog a psychiatr Sigmund Freud (1856-1939).
- V roce 1980 Američané termín neuróza z DSM-III
- Začaly se rozlišovat jednotlivé poruchy, ale jejich přesné ohraničení je dodnes problematické.

-
- Pojem „hysterie“: disociace (psychické odštěpení), konverze (tělesné nahrazení);

příznaky vznikají jako důsledek vytěsnění určitého myšlenkového obsahu z vědomí, protože tento obsah je pro člověka příliš bolestný, ohrožující apod. Ačkoli jsou tyto obsahy z vědomí vytěsněny, pokračují ve svém působení vytvářením tělesných příznaků.

hysterické obrny, znecitlivění, křeče, hysterická slepota, hluchota
dnes pejorativní

Teorie etiologie patologické úzkosti

- Traumata v dětství (kritická vývojová fáze)
  - ztráta blízké osoby (separační trauma)
  - fyzické a psychické zneužívání, zanedbávání
  - nedostatek bezpečného rodinného zázemí

- Přetrvávající změna regulace stresové reakce
  - zvýšení aktivity HPA osy
    - nadměrná sekrece CRF, souvislost se změnami glukokortikoidních receptorů v hippocampu?
  - ovlivnění neurogeneze a plasticity
  - změny aktivity neurotransmiterů

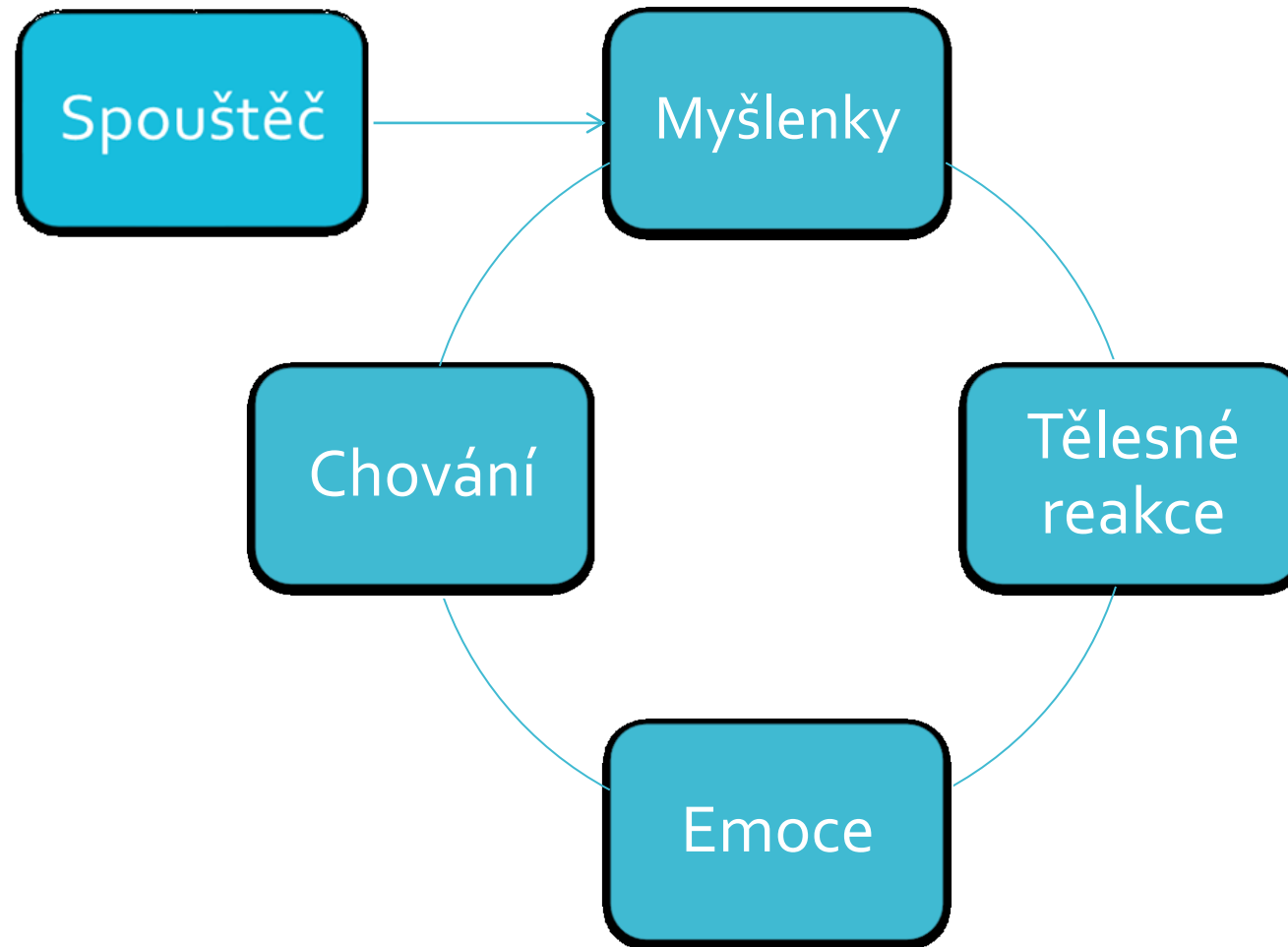

Příznaky úzkosti

- somatické příznaky
  - vegetativní hyperaktivita
    - palpitace, zrychlený pulz, pocení, třes, sucho v ústech
  - příznaky v oblasti hrudníku a břicha
    - obtížné dýchání, pocit zalykání se, nedostatku vzduchu, nepříjemné pocity/bolesti hrudníku, nauzea, dyspepsie
  - celkové příznaky
    - návaly horka, chladu, znecitlivění, mravenčení, závratě, točení hlavy, mdloby
- psychické příznaky
  - neklid
  - strach ze smrti, ztráty kontroly, „zešílení“, nemoci
  - depersonalizace, derealizace

Bludný kruh

Bludný kruh úzkosti

Klasifikace

Klasifikace dle MKN-10 Úzkostné poruchy (F4x.x)

- F40 Fobické úzkostné poruchy (fobie)
- F41 Jiné úzkostné poruchy
- F42 Obsedantně kompulzivní porucha
- F43 Reakce na stres a poruchy přizpůsobení
- F44 Disociační (konverzní) poruchy
- F45 Somatoformní poruchy
- F48 Jiné neurotické poruchy

Otázka na vás

- Jaký je rozdíl mezi strachem a úzkostí?

F40 Fobické úzkostné poruchy

Společné rysy fobií

- fobie = úzkost vázaná na specifickou situaci, která běžně u lidí úzkost nebudí
- je uvědomovaná jako nepřiměřená reakce
- anticipační úzkost
- vyhýbavé chování

F40 Fobické úzkostné poruchy

F40.0 Agorafobie

- „nedostupnost pomoci“
- veřejná prostranství, dav, cestování, opuštění domova i uzavřené prostory
- přítomen náhled
- v extrémním případě sedí doma u telefonu
- přítomny panické záchvaty

F40 Fobické úzkostné poruchy

F40.1 Sociální fobie

- sociální situace – obava z negativního hodnocení
- kromě spol. příznaků:
  - červenání se, tremor
  - strach ze zvracení
  - potřeba močení/defekace nebo strach z pomočení/pokálení ve společenské situaci

F40 Fobické úzkostné poruchy

F40.2 Specifické (izolované fobie)

zoofobie

strach ze zvířat (obecně)

arachnofobie

strach z pavouků

cagnofobie

strach ze psů

musofobie

strach z myší

ailurofobie

strach z koček

akrofobie

strach z výšek

fotofobie

strach ze světla

hemofobie

strach z krve

kancerofobie

strach z rakoviny

nozofobie

strach z nemoci

nyktofobie

strach ze tmy

F41 Jiné úzkostné poruchy

F41.0 Panická porucha

- epizodická paroxysmální úzkost
- opakovaný výskyt epizod panické úzkosti
  - náhlý začátek s rychlým dosažením maxima, ohraničené trvání (max. hodina)
  - úzkost se svými **somatickými** (považovány za vedoucí) a psychickými projevy
  - zvláště strach ze ztráty sebekontroly, ze smrti, ze „zešílení“, ze závažné tělesné choroby
  - není přítomna ohrožující situace

F41 Jiné úzkostné poruchy

F41.1 Generalizovaná úzkostná porucha

- trvalá úzkost a obavy z obecných situací
- zvýšené svalové napětí, neschopnost uvolnit se
- zvýšená úleková reaktivita, hypoprosexie, iritabilita, hyposomnie s obtížným usínáním
- minimálně 6 měsíců

F41 Jiné úzkostné poruchy

F41.2 Smíšená úzkostná a depresivní porucha

- subsyndromální deprese a úzkost
- ani jeden syndrom není vyjádřen v takové míře, aby bylo možné diagnostikovat depresivní či jinou úzkostnou poruchu

Otázky na vás

- Co je to obsese?
- Co je to kompulze?

F42 Obsedantně-
kompulzivní
porucha

Obsese

- opakované stereotypní psychické obsahy
- vtírající se
- nežádoucí a rušivé
- vnímány jako nesmyslné, avšak vlastní psychické prožitky, vyvolávají úzkost

F42 Obsedantně-
kompulzivní
porucha

Kompulze

- opakované stereotypní jednání či duševní činnost
- má zabránit úzkosti z obsahu obsesí
- potlačování vede k nárůstu tenze

F42 Obsedantně- kompulzivní porucha

- Čističi, kontroloři, hromadiči
- Strach ze špíny; přesnost, pořádek; nadměrné pochyby, agresivní myšlenky, obavy o sebe a blízké
- OCD se vyskytuje asi u 3% lidí.
- Většina případů ale pravděpodobně není zjištěna a léčena, neboť se nemocní nesvěří a nevyhledají pomoc.
- U dětí se vyskytuje asi v 1-2%, u dospívajících častěji.
- Poměr chlapců a dívek je přibližně stejný.
- Začátek poruchy je nejčastěji v rané adolescenci anebo v rané dospělosti.

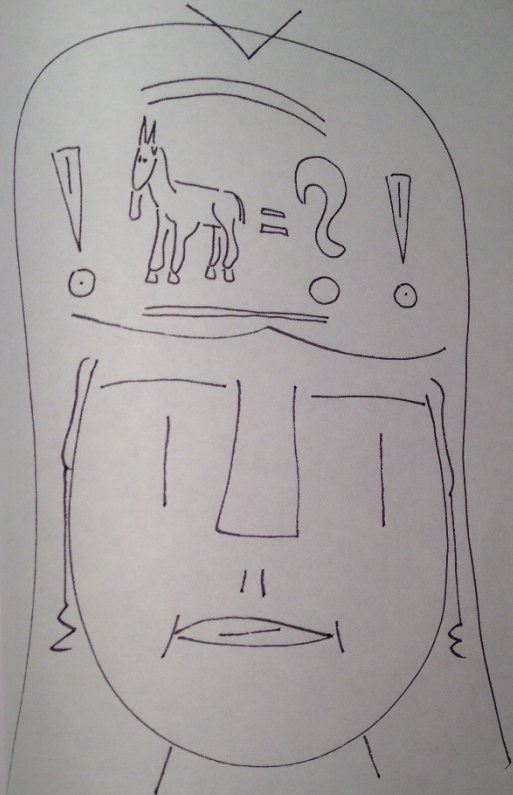
F42

Obsedantně- kompulzivní porucha

OCD se vyskytuje často společně s dalšími psychickými poruchami:

- deprese
- schizofrenie
- jiné úzkostné poruchy
- závislosti
- Tourettův syndrom

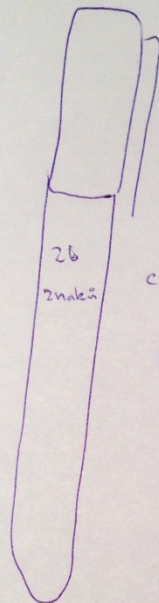

kozly po levici !?

ANNA

MARIA

Počet geniality

centropen fixka 2x

@centropen 0,3 liner 2621 CE

(zelená)
(bílá čísla)
2611!!!!!!
2611(+)

26 písmen (znaků)

barvy
barvy
barvy

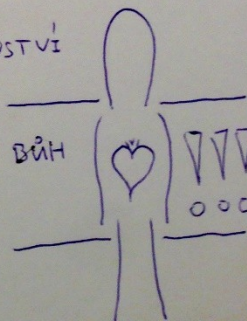
knihy LIDÉ 2 MARINGOTEK

Eduard Bass

26 písmen!!!! o o o !!!!!!

KLÍČE OD NEBESKÉHO KRÁLOVSTVÍ

Jsou tři

A large hand-drawn diagram featuring a central figure and several smaller faces. The central figure is labeled 'Peter Kantexest'. To the right, there is a list of names and numbers: 'Oberna Náprava věci veřejných', 'Dvo G. 200,218', '101,002', '100,092', '100,062,062', '100,023,023'. Below these are 'ELAN' and 'Trojbarvá Fláška'. At the bottom right, there is a list of names and numbers: 'Hospodin nicháe!!!!!!', '200,214 !!!', '200,217 !!!', 'Gab. 200,219', '200,215!!!!!!', '200,219', '200,210'. There are also various other numbers and symbols scattered throughout the diagram.

!!! FASCINUJÚCA ÚVAHA !!!

ČO ZNAMENÁ

ISTOTA

ŽE JE NIEKTO DUŠEVNE ZDRAVÝ

? ? ? ? ?

a) rže je normálny?

viz. kapitola "Logika normality" z knihy
"Psychologie a psychopatologie" pani profe-
sorky Čestkovéj (sú modré)

a) štatistické pojatie normality (prípade populácie)

b) osobné pojatie normality (čo si myslím ja)

c) funkčné pojatie normality

d)

b) rže je šarštný?

s kačenkou sme rozoberali myšlienku

"blouzení je víc než cíl"

a myslím si, že je to hlboká myšlienka

OCD

• video

Léčba OCD

Léky:

SSRI (vysoké dávky, účinek po 6-8 tý,
délka léčby 1-2 roky i více),

zpočátku i BZD,

klomipramin, (venlafaxin)

antipsychotika

Léčba OCD

KBT

Edukace:

- Pacientské příručky
- Internet
- Rozhovor o konkrétních pacientových potížích
- Společné vytvoření KBT modelu OCD konkrétního pacienta
- Vysvětlení postupu a smyslu terapie

Kognitivní restrukturalizace

- testování platnosti myšlenek (obsesí)
- je doplňkem léčby, nestačí ke zvládnutí obsesí a kompulzí
- nesmí se stát novou kompulzí
- práce s metakognicemi – účinnost se blíží ERP

Expozice se zábranou rituálů (ERP)

- hierarchický seznam situací (spouštěčů)
- krok za krokem vystavení se situaci a bránění rituálu
- mnohokrát opakovat – habituace úzkosti
- další krok

F43 Reakce na závažný stres

F43.0 Akutní reakce na stres

- výjimečně závažná traumatická, katastrofická událost
- okamžitý rozvoj příznaků
  - inic. stádium: „ustrnutí“, snížená schopnost chápat podněty a reagovat na ně
  - navazuje další omezení aktivity (až disociativní stupor) nebo aktivita (často neúčelná, agitace, útěková reakce)
  - emoční projevy: zloba, zoufalství, strach, panická úzkost
- včasná pomoc zabraňuje pozdním následkům –
Posttraumatická stresová porucha,
Posttraumatická porucha osobnosti

F43 Reakce na závažný stres

F43. 1 Postraumatická stresová porucha

- do 6 měsíců od traumatické události
- opakované vzpomínky, představy, sny, flashbacky
- úzkost při situacích podobných (i symbolicky) stresové události, vyhýbavé chování (vč. myšlenek, vzpomínek; amnézie)
- pocit „necitlivosti“, odcizení, anhedonie, emoční oploštění
- sebeobviňování, sebedevalvace
- přecitlivělost – obtížné usínání, iritabilita, hypoprosexie, zvýšená ostražitost, zvýrazněná úleková reakce

F43 Reakce na závažný stres

F43. 2 Poruchy přizpůsobení

- úzkostně-depresivní reakce na zátěžovou životní situaci
- v období adaptace na významnou životní změnu
- důležitá je individuální vulnerabilita

F44 Disociativní (konverzní) poruchy

- v minulosti nazývány „hysterie“, dnes destigmatizace
- Jde o celou řadu příznaků, které vznikají jako důsledek vytěsnění určitého myšlenkového obsahu z vědomí, protože tento obsah je pro člověka příliš bolestný, ohrožující apod. Ačkoli jsou tyto obsahy z vědomí vytěsněny, pokračují ve svém působení vytvářením tělesných příznaků.

F44 Disociativní (konverzní) poruchy

- ztráta jednotčího stavu vědomí, ztráta normální integrace mezi vzpomínkami, vědomím identity, bezprostředními pocity a ovládním těla
- „disociace“: experimentální hypnóza – odštěpení části obsahu vědomí se samostatnými projevy
- „konverze“: psychoanalýza – převod „nepovolených“ emocí na tělesné projevy na základě symbolických vztahů
- „psychogenní původ“: úzká časová souvislost s emočně významnou událostí, traumaty, neřešitelnými nebo nesnesitelnými problémy, narušenými vztahy; popírání jejich existence
- často podíl pozitivních důsledků pro postiženého (sekundární zisky)

F44 Disociativní (konverzní) poruchy

- F44.0 Disociativní amnézie (kazu)
- F44.1 Disociativní fuga (kazu)
- F44.2 Disociativní stupor
- F44.3 Trans a stavy posedlosti
- F44.5 Disociativní křeče (kazu)
- Disociativní senzorické poruchy (kazu – ztráta řeči), poruchy motoriky, Ganserův syndrom, Mnohočetná porucha osobnosti

F44

Disociativní (konverzní) poruchy

Trans (tranz):

- dochází k **dočasné ztrátě pocitu osobní identity a plného uvědomování si okolí**
- náhlý kolaps, znehybnění, ztráta rovnováhy, ale i ječení, křik, pláč
- schopnost vybavit si vzpomínky na tyto události jsou zřídka narušeny, pokud je přítomna amnézie, není úplná, ale střípkovitá

Stav posedlosti:

- **jakoby se ho zmocnila jiná osoba, duch, božstvo nebo „síla“**
- může prezentovat zakázané myšlenky, účastnit se netypických sexuálně nebo agresivně laděných religiózních aktivit
- pozornost a uvědomování se mohou zúžit pouze na jeden nebo dva aspekty bezprostředního okolí. K obrazu mohou patřit omezené, opakované pohyby, postoje a projevy.
- obvykle plná amnézie

F45 Somatoformní poruchy

- koncept „somatizace úzkosti“
- opakované stížnosti na tělesné příznaky, které nemají korelát v tělesném onemocnění, i přes ujištění o negativních nálezech
- návaznost na stresové události či problémy
- sekundární zisky

F45 Somatoformní poruchy

F45.0 Somatizační porucha

- 2 roky stížnost na som. příznaky, naléhání na jejich diagnostiku
- příznaky proměnlivé, rozmanité
- bolesti, GIT příznaky – dyspepsie - sexuální symptomy - ztráta libida, sex. dysfunkce, slabost, potíže s polykáním, „knedlík v krku“
- Další: Nediferencovaná somatizační porucha, Somatoformní vegetativní dysfunkce (příznaky vegetativní dysbalance), Přetrvávající bolestivá somatoformní porucha (6 měsíců algie často nerespektující inervaci)

F45 Somatoformní poruchy

F45.2 Hypochondrická porucha

- 6 měsíců obava z přítomnosti závažného onemocnění na základě nerealistické interpretace běžných tělesných projevů, či přesvědčení o tělesné deformitě/zohyzdění; vyžadují jejich léčbu
- „co když mám...“

F48 Jiné neurotické poruchy

F48.0 Neurastenien („dráždivá slabost“)

- typ 1: zvýšená duševní únavnost
- typ 2: zvýšená fyzická únavnost

F48.1 Syndrom depersonalizace a derealizace

- depersonalizace – pocit odtržení od prožívání sebe sama
- derealizace – pocit odtržení od okolního dění

Terapie

- psychoterapie – KBT, psychodynamická psychoterapie...
- Farmakoterapie – 1. volbou SSRI
  - Antidepresiva
    - **SSRI**, SNRI
  - Antikonvulziva
    - **gabapentin**, lamotrigin, topiramát
  - Betablokátory
    - som. projevy úzkosti, lépe jednorázové použití

Anxiolytika

- benzodiazepiny
  - + rychlý nástup účinku
  - - behaviorální/kognitivní toxicita, paradoxní excitace, rebound fenomén, **závislost + odvykací syndrom**, potenciace s alkoholem
- nebenzodiazepinová anxiolytika
  - propandioly: guaifenezin – spíše na příznaky „tenze“ – relaxuje, menší vliv na psych. komponenty úzkosti
  - azapirony: buspiron (5HT_{1A}R) – účinnost BZD bez jejich NÚ; délka nástupu účinku
  - antihistaminika: hydroxizin

BZD

- **s dlouhým $t_{1/2}$** (> 24hod)
- *diazepam* (5–40mg)
- *medazepam* (10–60 mg)
- *clobazam* (20–30 mg)
- *clonazepam* (1–8 mg) (Rivotril)
- *chlordiazepoxid* (10–50 mg) (Elenium)

•Oxidace v játrech

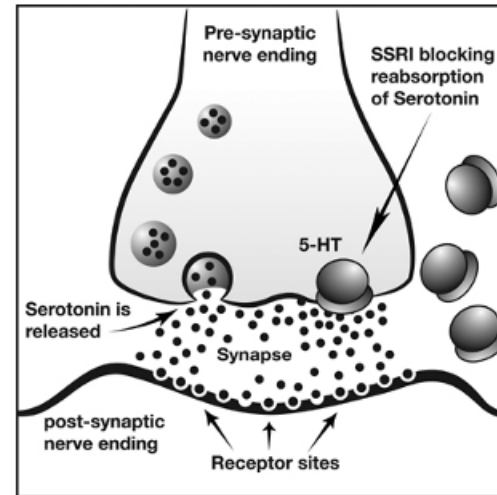
- **se středně dlouhým $t_{1/2}$** (12–24 hod):
  - *alprazolam* (5–40 mg) (Neurol, Frontin)
  - *bromazepam* (3–15 mg) (Lexaurin)
-

- **s krátkým $t_{1/2}$** (< 12 hod):
- *oxazepam* (30–90 mg) (Oxazepam)
- *tofizopam* (50–300 mg)
- *lorazepam* (2–6 mg)

• **konjugací** s glukuronidy s podstatně nižší závislostí na jaterní funkci.

SSRI

Mechanismus inhibice zpětného vychytávání

SSRI

- fluvoxamin (Fevarin)
- fluoxetin (Prozac, Magrilan, Deprex, Defluox, Apo-Fluoxetine a další)
- paroxetin (Seroxat, Remood, Parolex, Arketis, Apo-Parox a další)
- sertralin (Zoloft, Asentra, Serlift a další)
- citalopram (Seropram, Citalec, Citalon, Apo-Cital a další)
- escitalopram (Cipralex, Esoprex, Elicea, Estan, Itakem a další)

Prevence

- Sport

